

Innehållsförteckning

	sida
HANDLINGSPROGRAM TILL ÅR 2010	2
JORDBRUKET	4
- Regionala mål för jordbruket	5
- Regionala åtgärder för jordbruket	5
SKOGSBRUKET	6
- Regionala mål för skogsbruket	7
- Regionala åtgärder för skogsbruket	7
ENERGI	8
- Regionala mål för energisektorn	9
- Regionala åtgärder för energisektorn	9
INDUSTRIN	10
- Regionala mål för industrin	11
- Regionala åtgärder för industrin	11
TRANSPORTER	12
- Regionala mål för transportsektorn	13
- Regionala åtgärder för transportsektorn	13
SAMHÄLLSBYGGNAD	14
- Regionala mål för samhällsbyggnad	15
- Regionala åtgärder för samhällsbyggnad	15

HANDLINGSPROGRAM TILL ÅR 2010

Inledning

Med utgångspunkt i tidigare beskrivning av miljöhoten, förslag till regionala miljömål och åtgärder samt remissvaren har länsstyrelsen i detta handlingsprogram gjort en bedömning av vilka miljöproblem som är mest angelägna att utarbeta en regional strategi för. Förutom miljöhotens regionala betydelse har även vägts in möjligheterna att – utifrån länsnivån – påverka situationen nationellt. Även om någon strikt ekonomisk analys ej har gjorts har dock hänsyn tagits till det allmänt ansträngda samhällsekonomiska läget.

För vissa av de beskrivna miljöhoten har åtgärder vidtagits så att de idag bedöms ha en mindre miljöpåverkan i ett regionalt perspektiv. Detta gäller exempelvis övergödning av länets insjöar och vattendrag. Däremot är hotet högst påtagligt för marken och kustvattnen. Andra miljöproblem är förvisso allvarliga men åtgärdas genom nationella och internationella beslut, exempelvis uttunning av ozonskiktet. Det finns dock områden där regionala och lokala åtgärder kan ge påtagligt positiva effekter för miljön i länet. För dessa föreslås därför nedanstående handlingsprogram.

De allvarligaste miljöhoten utan inbördes rangordning bedöms vara:

- * Klimatpåverkande gaser (växthuseffekten)
- * Uttunning av ozonskiktet (UV-strålningen)
- * Fotokemiska oxidanter/marknära ozon (växtskador/hälsoproblem)
- * Försurning av mark och vatten
- * Övergödning av mark och vatten
- * Nyttjande av mark och vatten (som produktionsresurs)
- * Anspråk mot särskilt värdefulla områden (biologisk mångfald)
- * Brutna kretslopp, avfall och miljöfarliga restprodukter
- * Organiska miljögifter

Miljövårdsarbetet är ett av flera prioriterade verksamhetsområden i samhället. Det är viktigt poängtera att för att lösa miljöproblemen i ett långsiktigt perspektiv måste varje samhällssektor ta sitt miljöansvar. Länets handlingsprogram är därför uppdelat på följande samhällssektorer:

De mest berörda samhällssektorerna är utan inbördes prioritering:

- * Jordbruket
- * Skogsbruket
- * Energisektorn
- * Industrin
- * Transportsektorn
- * Samhällsbyggnad

Verksamhetsområdena är ej strikt avgränsade från varandra. Exempelvis är såväl energi- som transportsektorn starkt kopplade till samhällsbyggnad. I handlingsprogrammet har såväl konkreta, mätbara regionala miljömål, som konkreta åtgärder uppställts. De regionala miljömålen är inte alltid liktydiga med slutliga mål för att uppnå ett långsiktigt hållbart samhälle utan kan i flera fall vara etappvisa. Den av flera remissinstanser efterlysta kostnadsvärderingen i relation till miljönyttan för de enskilda åtgärderna låter sig inte lätt göras då metodiken för kostnadsvärdering av miljöpåverkan ännu befinner sig på utvecklingsstadiet. *Därför får åtgärderna mera betraktas som exempel på förslag som de olika aktörerna kan infria allt efter förmåga och resurser.*

Handlingsprogrammet måste hela tiden hållas aktuellt och efterhand byggas ut i takt med att nya erfarenheter kommer fram bl a om miljötillståndet i länet. Det senare beskrivs framför allt inom ramen för den nationella, regionala och lokala miljöövervakningen i länet.

Den enskildes ansvar

Åtgärdsförslagen inom varje verksamhetsområde kommer att påverka de flesta av länets invånare mer eller mindre. I flera fall måste en förändring av den enskildes livsföring ske mot en mera miljöanpassad form för att miljöproblemen ska kunna lösas på sikt. Undervisningen på daghem och skolor har härvid en viktig uppgift att fylla. Det är där grunden för ett nödvändigt, framtida miljötänkande läggs.

En annan viktig del i miljöarbetet är information om "miljövänliga produkter" exempelvis genom miljömärkning. Detta gäller inte bara produkten som sådan utan även på vilket sätt den producerats och inte minst transporterats! Såväl handeln, producenter som storconsumenterna har härvid ett stort ansvar för att informera den enskilde och att föregå med gott exempel så att det skapas en marknad för miljöanpassade produkter. Då kan också priserna hållas på en acceptabel nivå. Det är glädjande att konsumentintresset för KRAV-godkända livsmedel ökat i länet vilket resulterat i ett ökat intresse för KRAV-odling.

Intresset för att åka kollektivt har ökat markant i länet. Detta inte minst tack vare den offensiva satsningen på kustpilen som länstrafiken gör.

Det lokala Agenda 21-arbetet förutsätts bl a utveckla frågor av ovan nämnd karaktär.

JORDBRUKET

Vårt jordbruk ska producera livsmedel och andra jordbruksprodukter av god kvalitet och till rimliga priser. Genom sina bruksmetoder påverkar jordbruket kulturlandskapets karaktär och förutsättningarna för växt- och djurlivet.

För odlingslandskapet och jordbruket innebär det övergripande miljömålet " att slå vakt om ett rikt och varierat odlingslandskap och att minimera jordbrukets miljöbelastning på grund av växtnäringssläckage och användning av bekämpningsmedel. Det är viktigt att natur- och kulturvärden bevaras. Ett rikt och varierat landskap är av central betydelse för flora, fauna och för att stärka den genetiska mångfalden. Jordbruket skall således beakta behovet av en god miljö och en långsiktig hushållning med naturresurserna" (prop. 89/90:146 sid 102).

De förändringar av odlingslandskapet, som huvudsakligen ägt rum under efterkrigstiden, utgör idag ett hot mot stora natur- och kulturvärden. Otillräcklig eller utebliven hävd med påföljande igenväxning minskar biotopmångfalden och därmed artmångfalden. En tredjedel av landets hotade, sällsynta och hänsynskrävande växt- och djurarter hör hemma i odlingslandskapet. Två tredjedelar av de hotlistade kärnväxtarterna är knutna till odlingslandskapet.

En förutsättning för en långsiktigt hållbar utveckling av samhället är att balans uppnås mellan nedbrytande och uppbyggande biologiska processer. Det moderna jordbruket och samhället i sin helhet uppfyller inte dessa krav idag. Stora mängder energi från främst ändliga bränsleslag, som fossila bränslen, används i jordbruket. Växtnäringsförsörjningen sker till stor del med handelsgödsel dels från ändliga resurser (fosfor), som dessutom kan tillföra åkermarken höga metallhalter (kadmium) dels i form av kväve som tillverkas med ändliga energikällor. Detta tillsammans har gjort det möjligt att bedriva kreaturslösa jordbruk. Tillgången på kemiska bekämpningsmedel har gjort det möjligt att på kort sikt få fram stora skördar men i ett längre tidsperspektiv orsakat allvarliga skador/risker samt bidragit till att den genetiska mångfalden bland kulturväxter har minskat. *Kravet på högproduktiva husdjur har på samma sätt utarmat den genetiska mångfalden av husdjursraser.*

För att bevara odlingslandskapets skönhetsvärden och den biologiska mångfalden i Blekinge fordras att allmänna medel avsätts för att ersätta brukarna i minst samma omfattning som idag.

Särskilt utpekade biotoper i jordbruksmark såsom odlingsrösen, stenmurar, våtmarker och åkerholmar har numera genom bestämmelser i naturvårdsförordningen ett direkt skydd. Länsstyrelsen kan även besluta om skyddsområden för naturliga ängar, naturbetesmarker, bäckar mm inom odlingslandskapet.

En återgång till användande av förnyelsebara energikällor inom jordbruket är önskvärd. Numera finns det såväl vegetabiliska hydrauloljor som motorbränslen baserade på rapsolja. Den senare produceras till stor del av länets industrier.

Senare års efterfrågan på KRAV-godkända/ekologiskt odlade livsmedel har inte kunnat tillgodoses inom landet och långt mindre har den regionala efterfrågan kunnat tillgodoses genom odling i länet. En väsentligt utökad ekologisk odling är därför eftersträvt (Blekinge län hade 1994 den minsta arealen och näst lägsta andelen av ekologiskt odlad mark, 0,6%, jämfört med 2% för landet totalt).

Då de kommunala reningsverken i Blekinge idag levererar slam med låga halter av föroreningar kan detta mycket väl utgöra ett alternativt fosforgödningsmedel till handelsgödseln. Fosforinnehållet i avloppsslammet var 1993 ungefär lika stort som handelsgödselanvändningen samma år och sammanlagt skulle fosforinnehållet i det i länet producerade avloppsslammet och djurgödseln kunna täcka det totala årliga fosforbehovet. Med hänsyn till försiktighetsprincipen är det viktigt att det slam som är av bäst kvalitet sprids på marker för livsmedelsproduktion och övrigt förs till marker för ex energigrödor. Naturvårdsverket, Lantbrukarnas riksförbund (LRF) och Vatten- och avloppsverkens förening (VAV) har gemensamt antagit krav på slamkvalitet för spridning på åkermark. För att sluta kretsloppet, land - stad, fordras bl a en utveckling av transporter, lagring samt information om kvalitet och näringsinnehåll. Den av Hushållningssällskapet, LRF och Sölvesborgs kommun m fl påbörjade gödselpoolen är ett steg i denna riktning.

Regionala mål

- Metanutsläppen och ammoniak från gödselhantering och gödselrötningsanläggningar bör där så är möjligt omhändertagas.
- Fosforläckaget från jordbruksmark halveras under åren 1985-2000.
- Kväveläckaget från jordbruksmark halveras under åren 1985-2000.
- Kvalitetsmål för respektive avrinningsområde tas fram i samverkan mellan kommun - länsstyrelse till år 2000.
- Ammoniakavgången från gödselhanteringen minskas med 30 % från 1990 till år 2000.
- Totalanvändningen (aktiv substans) av kemiska bekämpningsmedel halveras mellan åren 1990-2000.
- Kvalitén på de skördade produkterna är sådan att långvarig konsumtion inte innebär risker för människors och djurs hälsa.
- Ekologiskt odlad mark uppgår till 10% av den odlade arealen år 2000.
- Odlad åker och annan odlingsbar mark hålls i sådant skick att den även i fortsättningen kan nyttjas för produktion av livsmedel med hög kvalitet.
- Naturliga ängs- och hagmarker undantas från gödsling med handelsgödsel och kemisk bekämpning för att bevara artrikedomen.
- Odlingslandskapet med dess biologiska mångfald av arter, genetiska variation och naturtyper samt kulturhistoriska värden vårdas och bevaras. Dess ofta särpräglade småskalighet värnas (ex. stenmurar, alleéer och odlingsrösen).
- Uttag av vatten från yt- och grundvatten för bevattning eller andra ändamål anpassas så att fiske och dricksvattenförsörjning inte skadas. Vattenuttagen får inte skada biotoper, flora eller fauna.
- Näringsämnen som finns i restprodukter från reningsverk / industrier och som inte innehåller skadliga halter av oönskade ämnen återförs till jordbruksmark till minst 50% före år 2000.
- Avloppsvatten som renats åter användes för jordbruksbevattning

Regionala åtgärder

- Länsstyrelsen tar initiativ till bildande av ett "stad-land förbund" med uppgift att genom kunskapsförmedling och initiering av projekt främja bl a kretsloppen stad – land.
- Länsstyrelsen, landsting, kommuner och lantbrukets organisationer verkar för demonstrationsanläggningar i länet avseende:
  - restaurerade vattendrag ex. dammar, våtmarker och "slingrande åar",
  - ekologiskt jordbruk, och energigrödor.
- Länsstyrelsen skall om erforderliga medel ur EU:s miljöstöd ställa till förfogande besluta om landskapsvård för alla inventerade områden - klassade 1-3 i ängs- och hagmarksinventeringen - före år 2000.
- Länsstyrelsen och lantbrukets organisationer verkar för att ursprungliga eller måttligt påverkade husdjursraser bevaras t ex vid beslut eller avtal avseende landskapsvård.
- Länsstyrelsen beslutar om biotopskydd eller reservat för de mest skyddsvärda biotoperna i odlingslandskapet (ex. naturliga ängar och naturbetesmarker samt naturliga bäckfåror).
- Kommunerna och lantbrukets organisationer verkar för att anslutning till gödselpooler och gödsel förmedling stimuleras.
- Länsstyrelsen och lantbrukets organisationer verkar för att lantbruk över 10 hektar tar fram en markkarta som underlag för växtodlingen före år 2000.
- Kommunerna och länsstyrelsen utvärderar under 1996 effekten av skötsellagens bestämmelser.
- Länsstyrelse, kommuner och jordbrukets organisationer verkar för att överenskommelser kommer till stånd med lantbrukare om upprättande av vegetationsklädda, biocid- och gödselfria zoner (eventuellt med hävd i form av bete eller slåtter) utmed sjöar och vattendrag.

Uppföljning

Länsstyrelsen och kommunerna redovisar 1997 hur respektive åtgärder har genomförts samt gör en bedömning av resultatet gentemot respektive mål. Länsstyrelsen följer upp miljöeffekterna av vidtagna åtgärder bl a genom jordbrukets recipient kontroll (JRK).

SKOGSBRUKET

Skogsbruket är av stor mycket betydelse för svensk ekonomi. Skogsmarken måste därför skötas för att långsiktigt trygga virkestillgången. Samtidigt utgör skogen – icke minst med hänsyn till arealen – en viktig livsmiljö för många växt- och djurarter. Skogen har också i allt högre grad fått betydelse som rekreativmiljö för den jäktade nutidsmänniskan. Utkomsten för glesbygdsfolk i form av jakt, bärplockning och turism är också av betydelse.

Under flera decennier var skogsbruket endast inriktat på att öka virkesproduktionen. Urskogsartad skog avverkades, våtmarker dikades och ensartade bestånd eftersträvades ("granåkrar") mm. Detta sammantaget har varit negativt för den biologiska mångfalden då många biotoper – nödvändiga för vissa arters överlevnad – har försvunnit eller minskat radikalt.

En ökad miljöhänsyn har dock under senare år antagits inom skogsbruket dels genom lagreglering dels på frivillig basis. Bl a har ädellövskogen fått ett skydd och utdikningar av våtmarker har kunnat hejdas. Kampanjen "Rikare skog" har ökat kunskapen och förståelsen hos skogsägarna för skogens naturvärden och hur det moderna skogsbruket påverkar växter och djur.

Genom ändring av skogsvårdslagen är numera det övergripande målet för skogsbruket delat i två delar. Skogen ska skötas så att den naturgivna virkesproduktionen bevaras samtidigt som den biologiska mångfalden bibehålles. Enligt den av riksdagen beslutade nya skogspolitiken är produktionsmålet och miljömålet för skogsbruket jämställda.

Riksdagen har även fastställt att skogen skall brukas så att naturligt förekommande växt- och djurarter

fortsättningsvis skall ges förutsättningar att fortleva under naturliga betingelser och i livskraftiga bestånd. Hotade arter och naturtyper skall skyddas och skogens kulturmiljövärden samt dess estetiska och sociala värden värnas.

Den biologiska mångfalden kan på längre sikt endast säkras genom att all skog sköts med stor naturhänsyn och genom att tillräckligt stora skogsområden avsätts till fri utveckling. Detta fordrar ingående information om kända naturvärden och fortsatt kunskapsspridning om vilka hänsyn som måste tas.

Skogsvårdsstyrelsen har nu genom naturvårdslagen fått möjlighet att utfärda skydd för vissa skogsbiotoper. För närvarande genomför Skogsvårdsstyrelsen inventering av skogens nyckelbiotoper och sumpskogar i länet. Om större hänsynstagande av markägaren krävs än vad som är ekonomiskt rimligt kan denne få ekonomisk ersättning av samhället, t ex vid reservatsbildning. Skogsvårdsstyrelsen har även möjlighet att teckna ett civilrättsligt avtal (s k naturvårdsavtal) om ersättning för långtgående hänsyn.

All nu tillgänglig kunskap om olika arters biotopkrav visar entydigt på behovet av totalfredade områden för att garantera en miniminivå av biologisk mångfald i skogslandskapet. Behovet av skydd har angetts till ca 5% av landets produktiva skogsmark (de fjällnära skogarna undantagna) i den nya skogspolitiken. Något bindande beslut att någon viss areal skall avsättas till fri utveckling finns dock inte. För närvarande är endast ca 0,4% av skogsmarken skyddad i Blekinge. Endast ca 2% av länets skogsmark är bevuxen med skog äldre än 100 år!

Regionala mål

- Den biologiska mångfalden (mångfalden av arter, den genetiska variationen inom arter och mångfalden av biotoper) får ej utarmas. *Målsättningen är att hotade och sällsynta arter tillförsäkras tillräckligt skydd för sin fortlevnad och att samtliga nu i skogen naturligt förekommande växt- och djurarter lever kvar i framtiden.* Skogsmarkens kulturhistoriska värden bevaras. Skogsområden som är särskilt lämpliga för friluftslivet skyddas.
- Skogsmarkens långsiktiga produktionsförmåga vidmakthålles.
- Nuvarande trädslags- och skogstypsfördelning i stort bevaras. Andelen lövskog samt inblandningen av lövträd ökar.
- Länsövergripande inventeringar av nyckelbiotoper och sumpskogar slutförs.
- ÖSI-inventering i länet slutförs.
- *En väsentligt ökad andel* av den produktiva skogsmarken är naturskyddad år 2010, främst genom reservatsbildningar, biotopskydd eller civilrättsliga avtal.

Regionala åtgärder

- Länsstyrelsen upprättar i samråd med *naturvårdsverket*, skogsvårdsstyrelsen och kommunerna en översiktlig plan för skydd av skogsområden. En preliminär plan bör vara färdig före utgången av 1998.
- Skogsvårdsstyrelsen upprättar i samverkan med länsstyrelsen en översiktlig plan för ett miljöanpassat skogsbruk i länet. Planen bör vara klar före utgången av 1997. I planen bör förslag till konkreta åtgärder för ett bättre miljöanpassat skogsbruk tas upp.
- Kommunerna och övriga större skogsägare bör upprätta planer för ett miljöanpassat skogsbruk på sina skogsmarker.
- Skogsvårdsstyrelsen bör genomföra biotopskydd på skogsmark (ex. bäckraviner, bergsbranter och naturskogar). Arbetet bör vara genomfört före år 1998.

Uppföljning

Länsstyrelsen resp skogsvårdsstyrelsen redovisar läget 1997 avseende resp åtgärder samt gör en bedömning av uppfyllelsen mot respektive mål.

ENERGI

Under denna rubrik behandlas energiproduktion från stationära anläggningar såväl enskilda som allmänna. Utsläpp från fordon behandlas i avsnittet om transporter. Vid produktion av el och värme genom förbränning bildas olika föreningar. Det gäller framförallt koldioxid, svavel, kväveoxider samt kolväten. Kärnkraften innebär risker för utsläpp av radioaktiva ämnen i miljön, dels vid driftshaverier och dels vid lagringen av det utbrända kärnbränslet. När vattenkraft byggs ut skadas naturliga ekosystem i vattendragen och dess närhet - ofta oåterkalligt. Den fortsatta regleringen innebär också stor skada. Övriga förnybara energislag, såsom vindkraft, jordvärme och solenergi, kan i allmänhet utvinna med mindre negativa effekter för miljön.

Det finns tre riksdagsbeslut som i högre grad påverkar energisektorn nämligen att:

- koldioxidutsläppen inte skall öka utan på sikt minska.
- kärnkraften skall avvecklas
- vattenkraftverken får ej byggas ut i Bräkneån och Mörrumsån enligt naturresurslagen.

Den långsiktiga nationella energipolitiken framstår likväl som oklar. Detta försvårar den regionala planeringen och påverkar investeringsviljan.

Förutsättningar för att uppnå nämnda mål är ex att:

- använda biobränslen istället för fossila bränslen.
- bättre hushållning med energi, särskilt elkraft.
- ökat nyttjande av förnybara energikällor ex vindkraft och solenergi.

Riksdagen har även beslutat att de sammanlagda utsläppen av kolväten skall minska med 50 % till år 2000 räknat från år 1988. Beräkningar visar att den småskaliga vedeldningen står för en betydande andel (ca 50%) av utsläppen av kolväte i länet. I regeringens prop 1994/95:119 föreslås att hälsoskyddsförordningen ändras så att kommunerna får möjlighet att meddela föreskrifter om eldning med fasta bränslen. Det gäller bara tätorter. Hur eldstäderna skall utformas bestäms i en ny lag som gäller från den 1 juli 1995. Genom byte av konventionella vedpannor mot miljögodkända med ackumulatortank kan utsläppen av kolväten reduceras med upp till 90 %. Man måste dock beakta att utsläppen från en miljögodkänd vedpanna kan variera stort beroende på främst bränslekvalitet och tilluftsreglering. Kurser om vedeldning har anordnats i ett flertal sotningsdistrikt i länet med goda resultat. Rådgivning om bränsle, bränslehantering och eldningsteknik kommer alltjämt att behövas för att anläggningarna skall fungera tillfredsställande.

Utsläppen av svavel och kväveoxider måste också minska. Energisektorn stod år 1992 för 17 % av det totala svavelutsläppet i Blekinge. Utsläppen kan dock variera kraftigt beroende på nyttjandegraden vid Karlshamnsverket Kraftgrupps AB (KKAB) som samma år stod för hälften av sektorns utsläpp. Sektorns andel av utsläppen av kväveoxider var ca 7 %. Utsläppen från KKAB kommer fram till 1997 successivt att minska genom att reningsåtgärder för kväveoxider och svavel införs. En övergång från olja till naturgas skulle minska de försurande utsläppen men löser inte koldioxidproblemet. Energisektorn står för en betydande del (ca 40 %) av koldioxidutsläppen i Blekinge.

Det finns både administrativa och ekonomiska styrmedel för att minska miljöpåverkan från energiproduktionen. Miljöskyddslagen och lagen om svavelhaltigt bränsle begränsar utsläppen av föroreningar. Sedan 1991 utgår skatt på svavel- och koldioxidutsläpp och 1992 infördes även avgift på kväveoxidutsläpp.

Enligt lagen om allmänna värmesystem kan en fjärrvärmeanläggning allmänförklarad på begäran av huvudmannen. Detta ökar möjligheten att styra produktionen av värme mot biobränsle och begränsa utsläppen i tätorter. Fjärrvärmesystem finns i Karlshamn som till 90 % värms av spillvärme från Mörrums Bruk. I Karlskrona är ett fastbränslebaserat fjärrvärmesystem under utbyggnad.

Utbyggnaden av vattenkraftverk och vattenreglering för kraftändamål är mycket omfattande i länet och har påverkat den biologiska mångfalden starkt. Det gäller särskilt strömlevande fisk. Sedan 1994 finns det lagliga möjligheter att ändra i gamla vattendomar för att minska skadeverkningarna på bl.a. naturmiljön.

Kommunerna har sedan 1977 en lagstadgad skyldighet att upprätta energiplaner. Nyligen infördes dessutom en skyldighet att till energiplanen bifoga en miljökonsekvensbeskrivning.

Samtliga fem kommuner i länet deltar tillsammans med NUTEK i ett projekt som syftar till att minska energianvändningen. Målet är att minska denna med 10 GWh inom tre år med start 1994. Under nästkommande 3-årsperiod skall energiförbrukningen minska med ytterligare 5 GWh. Projektet berör 250 förbrukare. Totalt i länet förbrukades ca 4700 GWh år 92/93.

Regionala mål

- Koldioxidutsläppen från fossila bränslen stabiliseras i enlighet med klimatkonventionen till 1990 års nivå år 2000.
- Sammanlagda svavelutsläppen från energi- industri- och vägsektorena även fortsättningsvis understiger en nivå som mängdmässigt är lägre än den kritiska svavelbelastningsgränsen för länet (3 kgS/ha år).
- Sammanlagda kväveutsläppen till luft från energi-, industri-, och vägsektorena samt jordbruket (ammoniak) understiger en nivå som mängdmässigt är lägre än den kritiska kvävebelastningsgränsen för länet (5kgN/ha år)
- Kulturarv inte förstörs av luftföroreningar (ex. hållristningar, runstenar och känsliga byggnadsminnen.
- Miljögodkända vedpannor med ackumulatortank utgör mer än 40% av pannorna år 2005.
- Ozonhalten vid marknivå understiger följande värden:
Vegetationssäsongen (april - september, kl 9 -16)
- halter av marknära ozon skall understiga 50 µg/m³.
Episoder
- entimmesmedelvärdet 120 µg/m³ får överskridas högst 12 timmar per år. Som takvärde gäller 150 µg/m³.

Regionala åtgärder

- Länsstyrelsen verkar för att användningen av förnyelsebar energi stimuleras.
- Kommunerna verkar för ett utbyte av gamla vedpannor mot miljögodkända pannor med ackumulatortank.
- *Kommunerna ansvarar för att information om miljökrav på mindre vedeldade anläggningar förs ut och svarar även för tillsynen av att dessa krav efterlevs.*
- Länsstyrelsen verkar för att bränsleutnyttjandet på gas- och bibränsleeldade anläggningar blir effektivare genom att exempelvis rökgaskondensering införs .
- Länsstyrelsen verkar för att införandet av mottrycks-kraft, kraftvärmeverk stimuleras.

INDUSTRIN

Många av de miljöproblem som uppmärksammades på 1960-talet berodde på utsläpp av föroreningar från tillverkningsindustrin. Sedan miljöskyddslagens tillkomst 1969 har mycket gjorts inom industrin för att reducera dess utsläpp. Det finns dock ett fortsatt behov av åtgärder även vid industrianläggningar om nationella och internationella miljömål ska kunna uppnås. Efterhand upptäckts också nya miljöproblem som kräver ytterligare åtgärder, samtidigt som tekniken utvecklas och öppnar nya möjligheter till förbättringar.

Riksdagen har uttalat att industrins utsläpp till år 2000 skall ha minskats till sådana nivåer att miljön inte tar skada. Frågor som kommer att kräva en ökad insats från industrin är främst avfall, användning av kemikalier samt efterbehandling av förorenade områden. Samtidigt krävs ett fortsatt arbete för att begränsa utsläpp av framför allt försurande ämnen, närsalter, organiska miljögifter, metaller, fotokemiska oxidanter samt ozonförstörande ämnen. Utsläpps begränsningar skall följa den nationella planen. Naturvårdsverket anger också att läckage av CFC ("freoner") från anmälningspliktiga installationer inte bör överstiga mellan 2 - 8 % beroende på installerad mängd.

Grundtanken i den svenska miljöpolitiken under 90-talet är att ett konsekvent miljöänkande skall genomsyra alla delar av samhället. Riksdagen har därför beslutat om sk producentansvar. Detta innebär att industrins miljöansvar även omfattar produkternas miljöpåverkan under hela deras livslängd, dvs från råvara till avfall.

Arbetet med produktion- och produktkvalitetsfrågor och certifiering enligt standarden ISO 9000 drivs intensivt sedan några år. EUs miljöstyrningssystem EMAS gäller i Sverige från den 1 januari 1995 och kommer att följas av en ny standard för miljöarbetet, ISO 14 000 nästa år. Certifieringen kommer att ske nationellt.

I Blekinge är industriprocessernas andel av försurande svavel- och kväveoxidutsläpp till luft ca 17 % resp. 3 % (främst från Mörrums Bruk). *Genom planerade processförändringar beräknas utsläppen av svavel och kväveoxider till luft från cellulosaindustrin komma att minska med minst 20 % resp. 15 % före år 2000 räknat från år 1993.*

För närsaltsbelastningen på Blekinges kustvatten är de industriella utsläppen betydande. De två största punktkällorna för närsaltsutsläpp är Mörrums Bruk och Karlshamns AB.

De största punktutsläppen av metaller i länet till vatten beräknas ske via de kommunala reningsverken och från cellulosaindustrin. Inom denna industri måste slutna system genomföras.

Utsläppen av stabila organiska ämnen *samt klorat* till vatten kommer i stort sett att upphöra år 1998 förutsatt att planerad övergång till totalt klorfri massa kan genomföras vid Mörrums Bruk

Företag för återvinning av kvicksilver från bl.a. lysrör samt återvinning av plaster, metaller etc. ur elektronikskrot från datautrustning är ledande i landet, se vidare avfall under samhällsbyggnad.

Regionala mål

- Minst 25 av länets större företag är certifierade enligt EMAS (Eco Management and Audit Scheme) alternativt ISO 14000, år 2000.
- Som riktlinjer för det fortsatta arbetet skall gälla att naturligt förekommande arter i länet bevaras i livskraftiga populationer.
- Sammanlagda svavelutsläppen från energi- industri- och vägsektorerna understiger även fortsättningsvis en nivå som mängdmässigt är lägre än den kritiska svavelbelastningsgränsen för länet (3 kgS/ha år).
- Sammanlagda kväveutsläppen till luft från energi-, industri-, och vägsektorerna samt jordbruket (ammoniak) underskrider en nivå som mängdmässigt är lägre än den kritiska kvävebelastningsgränsen för länet (5kgN/ha år).
- Utsläppen av flyktiga organiska ämnen från industri-sektorn hålls lägre än 50 % av de utsläpp som förekom året 1988.
- Utsläpp av miljöskadliga ämnen begränsas så att nationella mål gällande cancerframkallande ämnen , luftkvalitet och stabila och miljöskadliga organiska ämnen uppfylls.
- Kviksilverutsläppen från industri/kviksilver-återvinning minskas väsentligt före år 2000.
- Metallutsläpp begränsas så att de inte orsakar inte lokala toxiska effekter i vattenrecipienten.
- Läckaget av CFC och HCFC ("freoner") från anmälningspliktiga anläggningar överstiger inte 2 -8 % av installerad mängd (%-talet beror på installerad mängd).

Regionala åtgärder

- Länsstyrelsen och kommunerna verkar för att avloppsvatten, som är väsentligt förorenat av metaller eller andra icke behandlingsbara ämnen , åtgärdas innan det leds till kommunalt reningsverk.
- Länsstyrelsen och kommunerna verkar för att utsläppen av miljöskadliga organiska ämnen särskilt begränsas för att på sikt helt upphöra (exempelvis miljöfarliga, cancerframkallande, mutagena eller fortplantningsstörande ämnen).
- Länsstyrelsen verkar för att cellulosaindustrin snarast halverar 1993 års utsläpp avseende kväve och fosfor samt att åtgärder vidtages för att ytterligare minska utsläppen till vatten.
- Länsstyrelsen och kommunerna verkar för att uppställt mål för läckage av CFC och HCFC uppfylls.
- Länsstyrelsen och kommunerna verkar för att utsläppen av kvicksilver till luft minimeras.

TRANSPORTER

Det övergripande nationella målet för trafikpolitiken är att erbjuda medborgarna och näringslivet en tillfredsställande, säker och miljövänlig trafikförsörjning till lägsta samhällsekonomiska kostnader (prop. 1992/93:176). Just effektiva transporter har varit en av förutsättningarna för utvecklingen av dagens industrisamhälle. I detta intar privatbilismen en central roll. Den medger en rörlighet för den enskilde såväl vad gäller arbetsresor som fritidsresor. Denna rörlighet upplevs för de flesta som en omistlig del av den personliga friheten. Den sammantagna vägtrafiken har emellertid nu fått en sådan omfattning att den förorsakar samhället stora miljöproblem. Detta gäller direkta miljö- och hälsoeffekter (utsläpp av hälsovådliga ämnen), effekter på klimatet (utsläpp av koldioxid), störande trafikbuller, fysiska ingrepp i naturen, s k barriäreffekter på vilt och naturlig spridning av vissa växt- och djurarter. Vägtrafiken tillsammans med sjöfarten står dessutom för den största andelen av förbrukningen av fossila bränslen. Det fordras betydande förändringar i transportsystemet för att uppfylla kretsloppsprincipen.

Riksdagens beslut om miljöpolitiken innebär att trafikens utsläpp av föroreningar skall minskas väsentligt. De olika trafikslagen skall svara för sin andel av minskningen. I vägverkets ansvar ingår därför att begränsa vägtrafikens negativa effekter. Detta gäller exempelvis förebyggandet av förorening av vattentäkter vid olyckor med farligt gods, bullerdämpande åtgärder vid bostadsbebyggelse, ombyggnad av förbifarter, vägkorsningar för att få jämnare trafikflöden och därmed mindre avgasutsläpp.

I Blekinge svarar vägtrafiken för ca 20% av koldioxid- och kväveoxidutsläppen. Det är betydligt lägre än i landet som helhet där vägtrafiken svarar för ca 75%. Detta har sin förklaring i att SCB i sin redovisning fördelar sjöfartens utsläpp på respektive kuststräcka. Utsläppen från framför allt den omfattande internationella östersjötrafiken i farleden utanför blekingekusten bidrar därmed högst väsentligt till de sammanlagda utsläppen i länet av såväl svavel- och kväveoxider (ca 60%) som koldioxid (ca 40%). Vägtrafiken svarar dessutom för ca en tredjedel av utsläppen av flyktiga organiska ämnen i länet (oräknat sjöfarten!). Med hänsyn till att både utsläppen av kväveoxider och flyktiga organiska ämnen kommer att minska i takt med införandet av katalysatorer på bilmotorerna framstår för närvarande koldioxidutsläppsökningen som det allvarli-

gaste miljöhotet. För att effektivt komma till rätta med denna problematik finns för närvarande endast en möjlighet – minskad användningen av fossila motorbränslen! En utveckling mot bensinsnålare bilar räcker inte då den prognosticerade ökningen av vägtrafiken på sikt kommer att uppväga dess effekter. Om inte alternativa drivmedel får ett genomslag inom några år finns det inget som tyder på att koldioxidutsläppen från transportsektorn kommer att minska till år 2010. Konsekvensen av detta måste därför bli att nuvarande planering måste inriktas på ett minskat bilåkande.

Förutom nödvändiga nationella beslut om höjda bensinskatter, minskade reseavdrag, miljöklassning av bilar/motorer, ökade reningskrav mm krävs en omställning av hela transportsystemet.

Regeringsuppdraget "Regional samhällsplanering för ett miljöanpassat transportsystem" (RES) bör ses som ett första viktigt steg för att ta fram idéer om hur ett framtida transportsystem ska kunna utformas för att tillgodose såväl behovet av transporter som en långsiktigt hållbar utveckling. Den s k RES-rapporten ska tjäna som underlag för fortsatta diskussioner och ställningstaganden i frågor som rör transportsystemets utveckling och i det pågående arbetet med en ny länsstrategi för Blekinge. Enligt RES-rapporten bedöms det s k "miljöscenariet" innebära att dagens samhälle måste förändras såväl inom tätorterna som i glesbygden. En förtätning av bebyggelse inom tätorterna och längs större kommunikationsleder bedöms nödvändigt för att skapa underlag för en ökad kollektivtrafik. Bilen är en förutsättning för att kunna bibehålla och utveckla en levande landsbygd, varför alternativ till biltrafiken huvudsakligen bör inriktas på tätortsnära trafik och fjärtrafik.

Målsättningen för den framtida trafikplaneringen bör vara att minimera behovet av energikrävande transporter. Utbyggnad av infrastrukturen och införande av modern datalogistik för styrning av godstransporter – företrädesvis med tåg och båt – kan väsentligt minska energibehovet per transportenhet. Utbyggnad av kollektivtrafik kan väsentligt minska miljöpåverkan vid persontransporter. Detta förutsätter bl a att:

- planering av bostadsområden och arbetsplatser har som målsättning att minimera resavstånden
- bebyggelsen planeras för kollektivtrafik
- cykeltrafiken utvecklas
- samhällsservice utanför tätorterna planeras även med hänsyn till att minimera transportbehovet.

Regionala mål

- Utsläppen av svavel och kväveoxider från sjöfarten har minst halverats under åren 1992-2010.
- Kustbanan skall elektrifieras snarast möjligt.
- Järnvägstrafikens andel av persontransporterna har ökat från ca 10% idag till minst 20% år 2010.
- Järnvägens andel av godstransporterna har ökat markant till år 2000.
- Vägtrafiken har minskat användningen av fossila bränslen med 30% till år 2010.
- Halterna av koloxid, kväveoxid, svavel, sot och partiklar underskrider gällande riktvärden.
- Buller i tätorter bör minska till den nivå naturvårdsverkets riktlinjer anger.
- Utsläppen av flyktiga kolväten från vägtrafiken har halverats till år 2005.
- Samåkning vid arbetspendling har ökat markant ibland glesbygdsboende till år 2000.
- Mindre än 25% av tätortsbefolkningens arbetsresor sker med egen bil år 2000.

Regionala åtgärder

- *Länsstyrelsen framställer till regeringen att kraftfulla åtgärder snarast vidtages för att minimera riskerna för utsläpp av olja och miljöfarliga ämnen från sjöfarten i Östersjön.*
- Länsstyrelsen framställer till regeringen att åtgärder mot sjöfartens utsläpp till luft snarast vidtages i enlighet med tidigare remissvar på utredningen "Åtgärder - Luftföroreningar från den marina sektorn" 1994-09-05.
- Kommunerna upprättar bullersaneringsplaner för gatubuller före år 2000.
- Vägverket åtgärdar vägbuller vid ca 200 fastigheter, som exponeras för buller mer än 65 dBA, före år 2000.
- Vägverket bör i enlighet med sitt sektorsansvar anpassa skötseln av vägområdet så att en artrik väggkantsflora gynnas samt vid behov vidtaga åtgärder så att befintliga vägtrummor ej utgör vandringshinder för fisken och dess bytesdjur.
- Statliga myndigheter, kommuner och landsting bör vid upphandling av fordon till förvaltningar och kommunala bolag välja högsta miljöklass.
- Länstrafiken bör fortlöpande utreda hur kollektivtrafiken kan anpassas till det faktiska resbehovet och hur olika transporter bättre kan samordnas .
- Kommunerna bör i den kommunala planeringen fortsätta att öka framkomligheten för gående och cyklister samt prioritera kollektivtrafiken. *Möjligheterna till lokaltågstrafik bör även beaktas.*

SAMHÄLLSBYGGNAD

Många miljöproblem är förknippade med samhällets struktur, som i sin tur både har en historisk och en nutida bakgrund. Fysisk bostads- och industriplanering, trafikplanering, energiplanering, avfallsplanering innebär ofta strategiska vägval, som leder till stora infrastrukturinvesteringar. Dessa investeringar kommer ofta att begränsa framtida handlingsfrihet väsentligt "vi har ju redan investerat så mycket.....". Det är därför a och o att miljöhänsynen kommer in i samhällsplaneringen i så tidigt skede som möjligt om ett långsiktigt hållbart samhälle ska kunna uppnås. Härvid har kommunerna en nyckelroll genom sitt samhällsplaneringsansvar.

Länsstyrelsens roll är bl a att tillhandahålla planeringsunderlag och medverka till miljöriktiga lösningar. Kommunerna bedriver även en omfattande verksamhet som har stor betydelse för miljö och hälsa. Exempelvis dricksvattenförsörjning, avloppsvattenhantering, renhållning och fjärrvärmeförsörjning. Riksdagen har som övergripande mål uttalat att samhällsbyggandet skall ske så att miljöproblemen förebyggs och begränsas och att den fysiska miljön i övrigt används så att en från ekologisk, social och samhällsekonomisk synpunkt långsiktig god hushållning främjas.

Med hänsyn till trögheten i planeringsprocessen återstår det mycket innan nödvändig miljöhänsyn genomsyrar samhällsplaneringen. Samtliga kommuner har upprättat kommunala översiktsplaner. I frågor som rör trafik, luftföroreningar, buller, radonrisk, ekologi och kretsloppstänkande har enligt länsstyrelsens mening miljö- och hälsoaspekterna inte alltid slagit igenom i tillräcklig omfattning för att trygga ett långsiktigt hållbart samhälle. Det pågående Agenda 21 arbetet i kommunerna kommer förhoppningsvis att påskynda utvecklingen mot ett mera kretsloppsriktat samhälle.

Energiförsörjning, och transporter behandlas under respektive sektor varför detta avsnitt tar upp frågor som rör avfall och återvinning, vatten- och grushushållning samt den tätortsnära naturmiljö.

Samtliga kommuner i länet har upprättat avfallsplaner. För att minska de deponerade avfallsmängderna är det viktigt att källsorteringen drivs så effektivt som möjligt. Härvid är det också nödvändigt att kommunerna i den fysiska planeringen avsätter tätortsnära mark för hantering av material som ska återvinnas (exempelvis

komposteringsplatser). Ur kretsloppsynpunkt är det angeläget att den dominerande avfallsmängden: bygg-, rivnings-, och schaktavfallet återvinns så långt möjligt. Vid nybyggnation bör även kretsloppstänkandet gälla vid val av byggnadsmaterial. Återvinningsbart material – ex trä, tegel och dylikt – bör väljas där så är möjligt.

Vattenresursernas användning bör planeras för att säkra långsiktiga vattentäktens intressen och en god vattenkvalité. Vattenrecipientens kapacitet bör ägnas uppmärksamhet då denna – förutom vattenkvalitén – i framtiden kan utgöra en begränsning av en tätorts utvecklingsmöjligheter. Senare års vattenbrist i framför allt den östra länsdelen och tankbilsolyckan i Karlshamns kommun har visat hur sårbart dagens samhälle är när vattenförsörjningen inte fungerar "normalt". Särskild uppmärksamhet bör även riktas mot de grundvattenmagasin och de få kvarvarande grusförekomster, som är lämpade för konstgjord infiltration av ytvatten, då dessa kan behöva skyddas från exploatering. Detta för att finnas tillgängliga för framtida dricksvattenförsörjning när ytvattnen inte räcker till eller inte klarar kvalitetskraven.

Lokalt omhändertagande av dagvatten och restaurering av våtmarker som kvävefällor bör göras i större utsträckning än hitintills.

Kalkning av sjöar och vattendrag bör fortsätta som idag så länge nedfallet av försurande ämnen är större än vad marken tål. Åtgärder för biologisk återställning av sjöar och vattendrag bör intensifieras så att tidigare utarmade vatten kan återfå sin naturliga biologi till gagn inte minst för turismen och fritidsfisket.

Tätortsnära friluftsområden liksom tätorternas "grönstråk" får ofta stryka på foten vid tätortsexpansion. Då dessa områden får allt större betydelse för människors välbefinnande är det viktigt att dessa planmässigt och långsiktigt undantas från exploatering. Kommunerna bör bl a därför begära delegation för att jämte länsstyrelsen kunna bilda naturreservat och naturvårdsområden så att dessa tätortsnära områden hinner få ett skydd innan exploateringsplanerna "gått för långt".

Regionala mål

- Samhällsutbyggnaden skall ha som utgångspunkt att mark- och vattenområden med hotade växt- och djurarter, särskilda naturvärden, ekologiskt särskilt känsliga områden eller större orörda områden liksom viktiga grundvattenförekomster och lämpliga platser för vindkraftverk och bergtäkter undantas från exploatering och att detta krav inarbetas mera konsekvent i nästa omgång översiktsplaner.
- Tillgången på mark för rekreation och friluftsliv ökas genom att fler sådana områden skyddas, speciell runt tätorterna, samt att hänsyn härvid tas till störningskällor bl.a. i form av buller.
- Utsläppen av kväve och fosfor från enskilda avlopp minskar väsentligt till år 2010.
- Slammet från kommunala reningsverk återföres i ett biologiskt kretslopp till 90 % år 2000.
- Avfallsmängden som deponeras minskar med 40% mellan åren 1991-2000.
- Andelen naturgrus av den totala grusproduktionen är mindre än 25% år 1997. Detta innebär en halvering på 10 år. På sikt bör ytterligare minskning ske.
- Vattenhushållningsplaner finns för alla större vattendrag till år 2000.
- Vattnet i sjöar och vattendrag har inte någon gång under året pH-värde lägre än pH 6 eller lägre alkalinitet än 0,05 mekv/l. Naturligt sura vatten, med hög humushalt och låg alkalinitet, som försurats ytterligare, skall genom kalkning höjas tillbaka till naturliga nivåer.
- Biologin i kalkade vatten återställs till naturliga icke försurade förhållanden.
- Kvicksilverhalten i fisk understiger 0,5 mg Hg / kg fiskkött i kalkade sjöar år 2005.
- Samtliga kvicksilverhaltiga produkter omhändertas .
- Miljökrav ställs vid all offentlig upphandling för att stimulera en miljöanpassad utveckling.
- Kartläggning av all miljöfarlig militär verksamhet i länet genomförs.

Regionala åtgärder

- Kommunala översiktsplaner med en miljöinriktad profil avseende mark- och vattenområden bör antas under de närmaste åren. Därvid bör särskilt beaktas frågor om hälsa och säkerhet (dricksvattenförsörjning, radonförekomst, bulleremissioner mm) samt mellan-kommunala/regionala frågor avseende ex kommunikationer, avfallshantering och vattenplanering.
- Kommunerna bevarar på olika sätt skyddsvärda områden av främst lokalt men även regionalt intresse. Detta kan bli ske genom bildande av naturreservat och naturvårdsområden. Kommunerna bör begära delegation av rätten att bilda naturreservat och naturvårdsområden .
- Kommunerna skall vid sin avfallsplanering samarbeta med producentansvariga så att källsorteringen underlättas genom ett välutbyggt sorteringsystem vid källan eller vid återvinningscentraler nära källan för minst glas, papper, batterier samt hushållens miljöfarliga avfall,
- Landsting, länsstyrelsen och kommunerna tar fram ett informationsmaterial för bl.a. hushåll ,offentlig förvaltning, företag, vårdinrättningar hushåll, skolor mm om:
  - vilka varor som är mest miljövänliga
  - miljöfarligt avfall vid arbetsplatser
  - var man kan lämna miljöskadliga produkter
  - vad man inte får kasta i avloppet i syfte att få lägre föroreningar i slammet och utgående renat vatten från avloppsreningsverket,
- Landsting, länsstyrelsen och kommuner driver insamlingskampanjer riktade mot hushåll,skolor, företag, vårdinrättningar etc av:
  - kvicksilvertermometrar, kvicksilverhaltigt avfall från rensning av vattenlås,
  - vitvaror innehållande CFC ("freoner")
  - reduktion av mängden skadliga ämnen från hushållen och handeln.
- Kommunerna redovisar före 1997 förslag till åtgärder för att minska utsläppen av kväve och fosfor från enskilda avlopp.
- Kommunerna genomför kalkning av sjöar och vattendrag i den omfattning statliga bidrag medger.
- Länsstyrelsen fastställer en biologisk återställningsplan under 1996.
- Försvarsmakten kartlägger försvarets miljöpåverkan i länet och gör en åtgärdsplan före år 2000.